

Editor:

Hadrian Mateescu

Redactor:

Brândușa Zărnescu

Corectori:

Cristiana Ciarec

Evelin Ceciu / Corectura.ro

Tehnoredactor:

Mihaela Mănoiu

Concept grafic copertă:

Silvia Olteanu

© 2023 Editura CUANTIC / Mara Distribution Services SRL pentru prezenta ediție
Toate drepturile rezervate

Credit foto copertă: © Getty Images / Loius MONIER / Gamma-Rolpho
(Portretul poetului Emil Cioran - 01 martie 1986)

www.edituracuantic.ro

+4 0730-52.52.52

e-mail: comenzi@edituracuantic.ro

facebook.com/edituracuantic

instagram.com/edituracuantic

Carte apărută cu sprijinul IICCMER

INSTITUTUL DE INVESTIGARE
A CRIMELOR COMUNISMULUI ȘI
MEMORIA EXILULUI ROMÂNESC

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

TĂNASE, STELIAN

Cioran și Securitatea / Stelian Tănase. - București : Cuantic, 2023

Index

ISBN 978-606-95577-7-8

94

929

Avertisment: Distribuirea, copierea sau piratarea conținutului acestei cărți sunt pedepsite de lege. Nicio parte nu poate fi reprodusă, copiată sau difuzată în orice mijloace (scris, video, foto etc.) fără acordul scris din partea editorului, exceptând citate scurte în limita a 100 de cuvinte sau recenzii. Toți cei care au scris sau au contribuit la această lucrare au respectat legea, au depus timp, pricepere și energie, astfel încât dumneavoastră să citiți, să împărtășiți cu ceilalți valorile și învățămintele din această carte, într-un mod asumat, legal și responsabil.

STELIAN TĂNASE

CIORAN
ȘI
SECURITATEA

CUANTIC

București
2023

CUPRINS

Notă asupra ediției	5
Cioran și Securitatea (<i>Stelian Tănase</i>)	7
Documente	21
Index de nume proprii	381

CIORAN ȘI SECURITATEA

Odată, aflîndu-mă la Paris, chiar în ultima zi de vacanță, m-am întîlnit, în urma unui telefon, cu doamna Laurence Tacou. Era prima dată cînd o întîlneam, dar îl cunoscusem pe Constantin Tacou, un om foarte simpatic, prezentat, în 1990, de ambasadorul de atunci, Alexandru Paleologu. Îmi amintesc vizita la sediul editurii L'Herne, căptușit cu ediții vechi din caietele-dosar (Lautreamont, Nietzsche, Jung, Camus, Malraux...), de biroul din aceeași încăpere al gazdei (rue de Verneuil) și de invitația de a „ne servi” cu ce volume dorim. Au urmat o lungă hoinăreală și o conversație în restaurantul favorit al editorului, mare șuetist, ca și Alexandru Paleologu. Am repetat vizita cu ocazia altor popasuri la Paris, fie singur, fie împreună cu cel care ne prezentase. Cu același tipic, am primit invitația să luăm acasă ce volume dorim, urmată de o plimbare pe străzile Parisului și o lungă șuetă... gastronomică.

Cum Constantin Tacou se stinsese (2001), stăteam acum de vorbă cu cea care preluase editura L'Herne și se îngrijea de apariția, pe mai departe, a bine-cunoscutelor dosare. Scopul întrevederii din barul hotelului Lutetia, cu aspect *belle époque*, era cererea de a colabora la „Caietul Cioran”, aflat în pregătire. Trebuia să trimit o selecție de pagini din arhive, plus un studiu explicativ, care să prefățeze documentele, altfel ininteligibile. Era și o coincidență la mijloc. Cum se spune, „era ca un făcut”. Aveam în cameră o cărțulie abia cumpărată,

Milan Kundera, *Le rideau*, unde există câteva pagini despre Cioran, pe care le citisem în seara care precedase întâlnirea. Am acceptat, singura chestiune era că trebuia terminat relativ repede, ceea ce nu era chiar nou. De orice lucru la care te înhami e nevoie „ieri”. Nu îmi venea prea bine, mă apropiam „cu furie” de sfârșitul unui roman (inedit, *Cîinii lui Pavlov*), dar ideea îmi plăcea, așa că, ajuns acasă, am intrat în arhive. Reproduc mai jos câteva pagini de jurnal.

„«8 fevr. Lucrez dosarul Cioran. Recitind, mă scufund iar în mizeria acelei lumi, dirijată din umbră de poliția politică. O istorie de promiscuitate, pîndă și delațiuni.»//... (Fără dată) «Am terminat de selecționat/xeroxat documentele Cioran, dar textul de prezentare doar în parte. I le-am trimis așa lui George Banu. Voi trimite documentele mîine și spre L’Herne. Introducerea, mai tîrziu.» George Banu s-a ocupat, la Paris, să restrîngă numărul prea mare de pagini expediate editorului. A făcut-o cu minuțiozitate și multe sfaturi bune. Firește, nu e timp, dar nu e nici spațiu suficient. Totuși, lucrurile au mers neted. Caietul a apărut la timp și a avut ecou, fiind comentat pe larg, polemic, la Paris, la București (mai puțin). Multe dintre semnăturile și textele adunate în sumar erau foarte bune. Dar, mai ales, a atras personalitatea lui Emil Cioran, care continuă să fie enigmatică și să se afle – nu știu cum – în mijlocul tuturor polemilor. Caietul de anul trecut, nr. 90/2009, de la L’Herne, «a turnat și el gaz pe foc», punînd în discuție multe chestiuni controversate. Succesul întreprinderii, reacțiile zgomotoase își au explicația mai ales aici. Emil Cioran rămîne un personaj nedescifrat.

O bună introducere în temă ar putea fi chiar paginile lui Milan Kundera (din *Le rideau*, Gallimard, 2005¹). Redau aici un pasaj, în strînsă legătură cu întrebările ridicate de documentele reproduse în acest volum. Eseistul amintește că, la moartea sa (1994), necrologurile nu au pomenit nimic despre opera sa («unul dintre

¹ Ed. rom. *Cortina*, traducere de Vlad Russo, Humanitas, București, 2008.

marii scriitori francezi», scrie M.K.), ci numai despre tinerețea sa, «care a fascinat, indignat, inspirat scribii săi funebri» (p. 169). Apoi, citează dintr-o însemnare din 1949 a românului: «Je ne pouvais même pas m’imaginer mon passé; et quand j’y songe maintenant, il me semble me rappeler les années d’un autre.» Kundera se întreabă dacă și cum e posibilă această mirare vizavi de propriul trecut: «L’étonnement de l’homme qui ne reussit à trouver aucun lien entre son ’moi’ présent et celui de jadis, qui est stupéfait devant l’enigme de son identité. Mais, dites-vous, cet étonnement est-il sincère?»² (p. 170). Și Kundera răspunde (dînd credit lui Cioran): «Bineînțeles că da!». Și citează, în continuare, același text: «Le malheur est le fait des jeunes. Ce sont eux qui promeuvent les doctrines d’intolérance et les mettent en pratique; ce sont eux qui ont besoin de sang, de cris, de tumulte et de barbarie. A l’époque ou j’étais jeune, toute l’Europe croyait la jeunesse, toute l’Europe la poussait à la politique, aux affaires d’État...»³. Kundera comentează: «Lipsa lor de experiență este dublă, nu cunosc lumea, nu se cunosc pe ei înșiși...». «L’emportement de Cioran», conchide Kundera, «contre la jeunesse trahit une évidence: depuis chaque observatoire érigé sur la ligne tracée entre la naissance et la mort, le monde apparaît différent et les attitudes de celui qui s’y arête se transforment; nul ne comprendra l’autre sans comprendre *tout d’abord* [subliniere

¹ „Nu puteam nici măcar să îmi imaginez trecutul meu; iar acum, cînd mă gîndesc la el, mi se pare că îmi amintesc de anii altcuiva.” (tr. ed.; ed. rom., p. 146)

² „...mirarea omului care nu a reușit să găsească nici o legătură între eul său de azi și cel de altădată, care este stupefiat în fața enigmei identității sale. Dar această mirare este sinceră?” (tr. ed.; ed. rom., p. 146)

³ „Nenorocirile sînt rezervate tinerilor. Ei sînt cei care promovează doctrinele intoleranței și le pun în practică; ei sînt cei care au nevoie de sînge, de țipete, de tumult și de barbarie. În tinerețea mea, toată Europa credea în tineri, toată Europa îi împingea spre politică, spre treburile de stat...” (tr. ed.; ed. rom., pp. 146-147)

autorului, M.K.] son âge...»¹. «Une évidence existentielle, plus elle est évidente, du moins elle est visible...»² Nu mă grăbesc să îi dau cu totul dreptate lui Kundera. Dar aş spune că întrebarea pusă (unghiul din care priveşte lucrurile) e de neevitat. Răspunsul lui rămîne problematic, doar o parte a lui, mai curînd. Sîntem sau nu responsabili de tinereţea noastră? Cioran s-a zbătut o viaţă să o facă uitată. Această temă – «secundară» – trece printre rînduri în acest volum. Cealaltă temă este totalitarismul din extrema opusă. Regimul poliţienesc, supravegherea organizată cu cinism de la Bucureşti în acelaşi interval de timp, peste o jumătate de secol.”

«Personajul Emil Cioran» este încă puţin cunoscut. El s-a dorit descifrat exclusiv pe seama cărţilor sale apărute după război. Cioran a practicat, cu metodă, din anii '40, o discreţie vecină cu secretomania. Nu a dorit cu nici un chip ca trecutul său intelectual şi politic să fie deconspirat. În anii '30, el s-a plasat la extrema dreaptă; a publicat texte elogioase despre Hitler şi Zelea Codreanu şi altele antisemite. Avea un trecut inavuabil aşadar la Paris, unde se refugiase din 1941, cînd a fost demis din postul de ataşat cultural la Vichy, în care fusese numit de cîteva luni. Odată instalat regimul comunist în România, serviciile speciale de la Bucureşti l-au considerat o ţintă prioritară. Securitatea s-a ocupat, în lunga ei existenţă (1948-1989), nu doar de cetăţenii români aflaţi pe teritoriul românesc. Ea a dus acţiuni de amploare în Occident în dauna emigranţilor, indiferent de data părăsirii ţării ori dacă aveau sau nu o culoare politică. Pe listele negre ale Securităţii se aflau, pe lîngă foşti demnitari, ex-diplomaţi, oameni de

afaceri, jurnalişti, artişti, preoţi, militari etc. Chiar faptul de a te stabili în Occident era privit ca un delict şi pedepsit de noul Cod Penal românesc, de sorginte sovietică. Raţiunile pentru care regimul l-a avut în vizor pe Emil Cioran nu au fost atît trecutul lui de ideolog al extremei drepte, simpatiile sale progermane ori afilierea la mişcarea legionară. «Prezentul» preocupa Securitatea. Două erau scopurile urmărite de aceasta: 1) să descopere legăturile pe care cei din diaspora le aveau în ţară; 2) să cunoască şi să împiedice organizarea unor acţiuni de protest pe lîngă guvernele occidentale şi în presă. Din acest punct de vedere, Cioran prezenta un dublu interes pentru Securitatea română. În refugiuil său parizian, Cioran trăieşte marginal, într-o manieră opusă felului său de a se comporta în ţară, cînd era foarte sociabil, foarte prezent în presă şi la evenimente cu un caracter mai mult sau mai puţin monden (vernisaaje, conferinţe, lansări de carte, premii etc.). Motivele reclusiunii sale au fost diverse, dar toate au legătură cu teama lui că trecutul antisemit, de militant al extremei drepte progerman va fi dezvăluit publicului francez. Acest fapt ar fi avut urmări nefaste pentru destinul său. Întîi, putea cădea victimă demersurilor/şantajelor Securităţii de la Bucureşti. Cazul «Vintilă Horia», fost legionar, i-a servit de exemplu. În 1960, acesta a fost propus pentru premiul Goncourt. Ambasada Română de la Paris l-a invitat de mai multe ori, în încercarea de a-l anexa regimului. Vintilă Horia a refuzat, drept urmare Bucureştiul a lansat o campanie bazată pe dosare de Securitate, demascînd trecutul său de om al extremei drepte. Vintilă Horia a fost compromis şi s-a retras, cariera lui în Franţa fiind terminată. Pentru Cioran, a fost intimidant şi a ţinut minte. Alt pericol venea pentru el din partea stîngii şi a unor intelectuali evrei, care îi cunoşteau trecutul antebelic. Adversarul său cel mai cunoscut în acest sens a fost sociologul Lucien Goldman, fost comunist, exclus din Partidul Comunist din România în 1937/1938 pentru troţkism, care era la curent cu publicistica sa antisemită şi pronazistă. Un al treilea pericol pentru Cioran venea de la membrii mişcării legionare, care trăiau în

¹ „Pornirea lui Cioran împotriva tinerilor traduce un aspect evident: din fiecare punct de observaţie ridicat pe linia de demarcaţie între naştere şi moarte, lumea pare diferită şi atitudinile celui care se opreşte asupra ei se transformă; nimeni nu îl va înţelege pe celălalt fără să îşi înţeleagă *mai întîi* [sublinierea autorului, M.K.] vîrsta...” (tr. ed.; ed. rom., p. 147)

² „O evidenţă existenţială cu cît este mai evidentă, cu atît e mai puţin vizibilă...” (tr. ed.; ed. rom., p. 147)

Occident și care se agitau în publicațiile lor, atacându-l pentru că refuza să participe la acțiunile lor și, mai ales, pentru decizia sa de trecut.

Dosarul său a fost deschis în 1954, la 14 ianuarie. E greu de imaginat însă că zece ani, după 1944, când Armata Roșie ocupa România, a fost uitat de autoritățile comuniste. În 1948, fratele lui, Aurel Cioran, a fost arestat, judecat și condamnat la șapte ani de detenție «pentru activități legionare». Și sora sa a fost arestată și deportată la Canalul Dunăre-Marea Neagră¹. Există în dosar, începând cu 1951, mai multe rapoarte referitoare la «fugarul de la Paris» și, de asemenea, copii ale scrisorilor trimise părinților săi. Scrisori banale, de altfel, unde anunța trimiterea unor colete cu haine și medicamente, în plus dădea vești despre el. În 1954, Securitatea din Sibiu a deschis pentru Emil Cioran un dosar de «urmărire locală» (U.L.). Un an mai târziu, la 16 august 1955, din «urmărit local» devine «urmărit pe țară» (U.T.): «Republica Populară Română, Ministerul Afacerilor Interne. Strict secret. Direcția Regiunii Brașov, Serviciul Raionului Sibiu. Nr. 2808, Dosar de urmărire pe țară privind pe 'Ciobanu' [nume codificat pentru scriitor]». Data este foarte apropiată de momentul eliberării din închisoare a lui Aurel Cioran. De acum, agenții care lucrau în Occident încep să fie dirijați spre Paris, avându-l pe Cioran printre țintele prioritare. În țară, familia sa este strict supravegheată, la fel și prietenii.

La 1 martie 1960, a fost judecat la Tribunalul Militar din București cel mai mare proces politic intentat unor intelectuali. Printre cei 23 de acuzați se aflau câțiva prieteni ai lui Emil Cioran: Constantin Noica, Arșavir Acterian, Marietta Sadova, ex-legionari. Și alți acuzați erau foști legionari, fără să fi fost în contact cu Cioran. Dar, în boxă, compar și persoane cu vederi opuse (Alexandru Paleologu, N. Steinhardt, Dinu Pillat, Vladimir Streinu, Theodor Enescu etc.). Toți au fost condamnați la termene grele de închisoare, între 6 și 25 de ani. Vinovăția lor era cu totul imaginară. Unul dintre principalele capete de acuzare a fost corespondența purtată de Cioran cu persoane din țară. Constantin

¹ Proiect lansat în 1949 și folosit de regim mai ales pentru exterminarea vechii elite.

Noica a fost acuzat că pregătea traducerea unui eseu despre Hegel, pe care urma să îl trimită la Paris și – cu ajutorul lui Cioran – să îl publice aici. Tot Noica a fost acuzat că a răspuns unui text publicat de Cioran la NRF, «Scrisoare către un prieten din depărtare», în 1956, la care Noica a făcut imprudența să răspundă. Alt cap de acuzare a fost faptul că unii dintre cei din boxă au citit și au răspândit (ceea ce însemna «propagandă anticomunistă») *La tentation d'exister* (1956, Gallimard). Cartea fusese adusă în țară, printre alții, de regizoarea și actrița Marietta Sadova, cunoștință a lui Cioran din tinerețe. Frecventaseră împreună mediile legionare în anii '30. Ajunsă la Paris, într-un turneu al Teatrului Național, s-a întâlnit cu Cioran și Eliade și a adus, la întoarcerea în țară, exemplare din *La forêt interdite* și *La tentation d'exister*. Mai ales a doua a fost considerată subversivă (prima e un roman fantastic). Cartea a circulat în diferite cercuri, printre intelectuali din fosta extremă dreaptă sau, pur și simplu, curioși să citească o carte apărută la Paris, scrisă de un român de succes. În presa din România, au apărut atacuri la adresa lui Cioran și a cărții sale, în contextul unei masive represiuni declanșate de Gheorghiu-Dej, de teamă să nu scape situația de sub control după plecarea Armatei Roșii, în 1958. În cadrul acestei campanii de represiune, mii de intelectuali și militanți ai fostelor partide sînt arestați. Legătura cu Cioran a fost un pretext pentru autorități să însceneze procesul din 1960. Figura cea mai proeminentă dintre cei judecați atunci a fost Constantin Noica, filosof, prieten cu Cioran din studenție. La proces, s-a rostit de multe ori numele «Emil Cioran», în rechizitoriu, ca și în depozițiile martorilor¹. Intenția autorităților era să intimideze cercurile intelectuale și, pentru aceasta, s-au dat pedepse foarte grele, între 6 și 25 de ani.

La 20 martie 1965, dosarul de U.T. («urmărire pe țară») este transformat într-unul de «urmărire individuală». DIE (Direcția de Informații Externe) trimite la Paris mai mulți mesageri, să îl

¹ Vezi procesul descris pe larg în Stelian Tănase, *Anatomia mistificării*, Editura Humanitas, București, 2003.

spioneze. Între prietenii din țară, ca și în anturajul familiei la Sibiu, Securitatea plasase numeroși agenți. Dosarele din acești ani conțin sute de rapoarte, pline de detaliile cele mai anodine, de presupuziții, de denunțuri. Corespondența sa este violată și copiată înainte de a-i fi remisă destinatarului. Trei ani mai târziu, la 8 februarie 1968, «s-a hotărât închiderea acțiunii»¹. Contextul se schimbă. România strânge relațiile cu Franța. Generalul de Gaulle acceptase invitația lui Ceaușescu de a face o vizită la București; evenimentul a avut loc în mai '68. Totuși, autoritățile se decid greu să renunțe la «suspect». Abia un document emis la 23 februarie 1970 arată că dosarul «CHIRU» (pseudonim sub care se află personajul nostru) este închis pentru că «CIORAN EMIL [...] nu mai prezintă interes pentru munca noastră»². Ar fi însă o naivitate să credem că, de la această dată, Cioran scapă de supraveghere. El se găsește în atenția serviciilor de informații românești în continuare. Preocuparea pentru intelectualii aflați în exilul parizian nu a slăbit, indiferent de conjunctura politică. Tehnicile sînt aceleași, în anii '50 ca și în anii '70: 1) infiltrarea unor agenți în anturajul său și al celor din țară cu care corespundă; 2) violarea sistematică a corespondenței; 3) interceptarea tuturor convorbirilor telefonice etc. În această perioadă, interesul crescut pentru Emil Cioran determină autoritățile să încerce racolarea, ca informator, a lui Aurel Cioran. Tentativa s-a consumat în 1975 și s-a soldat cu un eșec, după ce acesta a «deconspirat» unor prieteni situația. Totuși, în 1981, Aurel Cioran primește autorizația să călătorească în Franța. Faptul se explică prin aceea că Securitatea declanșase operațiunea «Recuperarea», care avea drept scop să îl aducă pe Emil Cioran în țară. Cei doi frați s-au revăzut după 40 de ani. Securitatea a deschis un nou dosar; de data aceasta Cioran este botezat «ENE». Sub aparența unui funcționar al Ministerului de Externe, un ofițer acoperit îl sondează la Sibiu pe fratele său înainte de plecare. Mai mulți informatori sînt

¹ SRI, D. 2710, vol. 1, f. 325 (vezi *infra*, p. 233).

² CNSAS, D. 2710, vol. 1, f. 127 (vezi *infra*, p. 273).

dirijați spre Aurel Cioran. Supravegherea se intensifică. La întoarcere, după două luni, e vizitat din nou de același agent, pentru a constata impresiile. Cum nu are încredere în sinceritatea sa, cere să fie verificat prin informatori și tehnica de ascultare (T.O.), montată de mai mulți ani în casă, și prin interceptarea telefonului. Evident, Securității îi este mult mai ușor să acționeze la Sibiu și București, decît la Paris.

Anii '80 echivalează cu o continuă degradare a regimului comunist. Rapoartele agenților se răresc treptat. Aceasta și pentru că Cioran devine tot mai mefient, fiind prevenit de tentativele repetate de infiltrare a unor agenți. El este mai temător pe măsura paranoizării lui Ceaușescu, care ordonă represalii împotriva contestatarilor săi din Occident. Scandalurile repetate, provocate la Paris de Securitate, l-au avertizat cu privire la pericole. Defectarea generalului Pacepa, afacearea Hajduk, afacerea Goma & Tănase¹), afacerea Monica Lovinescu (atacată pe stradă, în urma unui ordin al Securității) arată un regim în degringoladă, decis să recurgă la orice mijloc pentru a-i intimida pe cei pe care îi consideră adversari. Imaginea lui Ceaușescu se prăbușește, criticile și atacurile din Occident se înmulțesc. Subiectele sensibile sînt: demolarea satelor și a bisericilor, penuria cronică de bunuri, construcția Casei Poporului și distrugerea Bucureștiului, cultul personalității, regimul neostalinist practicat de Ceaușescu. Și judecățile lui Cioran față de regim se modifică. În anii '60, cînd politica externă românească făcuse unele gesturi independente față de Moscova, Cioran părea mai concesiv, arătînd oarecare încredere că lucrurile se schimbă. Spunea, uneori, că ar dori să se întoarcă la Sibiu, să își revadă locurile natale. În anii '80, refuză net asemenea propuneri și nici prietenilor nu le mai spune că ar dori să se întoarcă. Dimpotrivă, judecățile sale față de București se radicalizează. Primește tot mai puțină lume venită din țară. Scrisorile sale sînt și mai circumspecte și adresate strict unor rude și vechi prieteni în care mai are încredere. Securitatea continuă să îl monitorizeze, cu toate că mijloacele sale sînt tot mai limitate.

¹ Nici o legătură de rudenie cu autorul acestor rînduri.

Rapoartele despre Cioran provin mai ales de la agenții sub acoperire, plasați ca diplomați în Ambasada RSR din Paris, și, rareori, de la emisari care mai reușesc să îl întâlnească și să obțină informații la prima mână. Rapoartele citează mai ales articole apărute în presă. De exemplu, că a refuzat un premiu literar acordat de Academia Franceză sau ce afirmații a făcut într-un interviu. Securitatea (avînd deja prea multe probleme pe plan intern, unde regimul se apropia de actul final) continuă totuși operațiunea de «influențare pozitivă», veche de trei decenii. Proiectul de a-l invita în țară este uitat, «pînă la noi ordine». Găsim totuși în dosare note informative, rapoarte din anii '88-'89, semn că Cioran se afla în atenția DIE.

Probabil cea mai spectaculoasă informație apărută din cercetarea dosarelor pe care Securitatea română i le-a alcătuit lui Emil Cioran (sub trei nume: «Ciobanu», «Chiru», «Ene») este că interesul «informativ» față de el nu a scăzut nici după căderea lui Ceaușescu. Autoritățile «revoluționare», masiv controlate de vechile structuri ale Securității, nu au încetat să se ocupe de el. Dezmembrarea oficială a Securității, la sfîrșitul anului 1989, nu a produs nici un efect. Dosarul «EMIL CIORAN» a fost închis abia cîteva luni mai tîrziu. La 5 mai 1990, un document, strict secret, nr. a-6/005553/15, emis de U.M. X-609 (exemplar unic), conține un raport cu propunerea de închidere a acțiunii informative de influență «ENE». «ENE este în vîrstă de 79 de ani, de naționalitate română și cetățenie franceză, profesor de filozofie și scriitor, domiciliat în Paris. A fost luat în preocupare în anul 1981, în cadrul acțiunii 'Recuperarea'. Avînd în vedere că, în prezent, 'ENE' nu mai prezintă interes operativ pe linia unității noastre, PROPUNEM: să se aprobe scoaterea sa din preocupare și clasarea dosarului 5553 la U.M. LI 15. Semnat cpt. ss [ilizibil], șef serviciu lt. col. M. Vasiliu.»

Carierea de «suspect» a lui Emil Cioran a fost, așadar, lungă. Acuzațiile care i s-au adus nu au fost atît simpatiile legionare din anii '30 (de altfel, cu ideologia extremei drepte regimul comunist de la București a avut multe asemănări). Vina pentru care a fost urmărit:

în afară de faptul că a păstrat legăturile cu rude și cunoscuți din România, «desfășoară activitate dușmănoasă, în special prin scrierile lui 'filosofice' [ghilimelele aparțin dosarului] cu caracter idealist»¹. Securitatea constata: «în relațiile [...] pe care le întreține frecvent prin corespondență, cît și prin turiști, elementul urmărit manifestă prudență și nu face afirmații cu caracter politic»². Relațiile cu «suspectul» au evoluat în timp, ca și tipul de atenție pe care Securitatea i l-a «acordat». Au contat contextul politic internațional, relațiile Bucureștiului cu Moscova și Occidentul. Au existat scurte perioade de relaxare (la scurt timp după 1955, datorită «spiritului de la Geneva», sau, în anii '60, pe fondul «liberalizării»). Acestea au alternat cu altele mai lungi, de înăsprire a controlului, odată cu intensificarea Războiului Rece (după revoluția de la Budapesta, invadarea Cehoslovaciei și a Afganistanului). În aceste circumstanțe, interesul arătat de Securitate a crescut, acuzațiile la adresa lui au escaladat. Cert este că în nici o zi Cioran nu a fost ignorat de București. Un scop al acestei supravegheri continue a scriitorului de către Direcția de Informații Externe a fost «influențarea sa pozitivă», prin diverși mesageri și spioni strecurați în anturajul său. S-a urmărit descurajarea lui să participe la emisiunile unor posturi de radio occidentale, care se recepționau în România. Alt scop a fost să îl determine să nu colaboreze cu membri ai emigrației la acțiuni de protest, să nu se exprime critic vizavi de București în public. Cum devenise un scriitor cunoscut, orice poziție de contestare din partea sa avea o greutate (reală sau presupusă) nedorită la București. Regimul a urmărit, de la jumătatea anilor '50 ca Emil Cioran 1) fie să se întoarcă «acasă» definitiv, 2) fie să călătorească în România, la invitația oficială a autorităților. A fost o ade-vărată obsesie a regimului să îl convingă să viziteze România. Dacă Cioran ar fi acceptat, regimul ar fi marcat un important succes propagandistic. Ar fi putut pretinde că Cioran, vechi ideolog al extremei

¹ SRI, D. 2808, f. 6-7 (vezi *infra*, p. 106).

² *Ibidem*.

drepte, intelectual de prestigiu în Occident, cauționează dictatura comunistă. Această acțiune de atragere în țară nu l-a vizat numai pe Cioran, ci și pe Eugen Ionesco și Mircea Eliade. Toți trei au refuzat să viziteze România. Alții – G.E. Palade (Premiul Nobel pentru medicină), Henry Coandă (inventatorul avionului cu reacție) etc. – au acceptat și au fost folosiți copios de propaganda oficială. Pentru a reuși «influențarea pozitivă» și «vizita în țară», Bucureștiul și-a trimis frecvent agenți la Paris, pentru a-l contacta pe Cioran sub diferite pretexte. Agenții au fost fie persoane cunoscute de el din tinerețe, unele devenite, între timp, informatori ai DIE, fie necunoscuți, de asemenea recrutați de Securitate. Cine erau ei? Ex-deținuți politici, care au semnat angajamente cu Securitatea în timpul detenției sau după eliberare. Au fost colegi de școală, scriitori și jurnaliști, vechi sau din perioada postbelică, și ei în serviciul Securității. O parte dintre cei trimiși la Paris au fost, pur și simplu, ofițeri de informații acoperiți sub diferite legendări: de ziariști, funcționari etc. Mijloacele alocate de București acestei operațiuni au fost supradimensionate, ele probează interesul de care se bucura «suspectul» în ochii autorităților comuniste, pe măsură ce paranoia lui Ceaușescu a crescut și Securitatea și-a amplificat acțiunile care îl vizau. Trebuie observat că opiniile lui Cioran față de regim au variat. În anii '60 – în perioada așa-zisei liberalizări – ele sînt mai tolerante. Amnistia deținuților politici din 1964, publicarea unor scriitori pînă atunci interziși, un regim al pașapoartelor mai tolerant, care făcea să ajungă la Paris unii dintre prietenii săi antebelici și chiar rude, i-au moderat opiniile. Ele devin din nou critice după deriva neostalininstă a regimului, odată cu 1971. Pînă la căderea regimului, în 1989, judecățile sale s-au radicalizat. Îmbătrînind, Cioran se izolează progresiv de emigrația românească de la Paris, rămînînd în contact numai cu Eugen Ionesco, cu care nu fusese prieten în tinerețe (nici nu se putea, Ionescu fiind un om de stînga) și cu Mircea Eliade, care aparținuse, în anii '30, extremei drepte, cînd deveniseră prieteni. Pe cei trei îi uneau, în exilul lor occidental, originile comune și statutul

dobîndit aici: celebritatea. Niciunul dintre ei nu s-a mai întors niciodată în țara de origine, în ciuda tuturor demersurilor făcute pentru a-i atrage la București. În ceea ce-i privește, operațiunea declanșată de Securitate numită «Recuperarea» a eșuat.

Documentele de arhivă din paginile următoare sînt o mică parte a fondurilor existente în arhivele românești. Documentele reproduse provin din arhivele CNSAS și SRI. Aceste pagini îi dezvăluie cititorului aspecte ignorate din profilul «personajului» contradictoriu care a fost Emil Cioran și fundalul istoric pe care el a evoluat.¹

Stelian Tănase

¹ Acest text a fost publicat, în 2009, în volumul *Cioran*, Editions L'Herne, Paris, nr. 90/2009.

DOCUMENTE

ROMÂNIA
PREFECTUL JUDEȚULUI SIBIU
NR. 219/1941 Cabinet.

Sibiu, 20 Februarie 1941

CĂTRE
MINISTERUL PROPAGANDEI,
BUCUREȘTI¹

Avem onoarea de a Vă înainta alăturat, articolul scris de Dl. Emil Cioran și intitulat „Ardealul-Prusia-România”.

Dlui Emil Cioran i s-a încredințat înalta misiune de a reprezenta Țara la Paris în calitate de consilier cultural.

Din articolul anexat se desprinde o vădită tendință regionalistă, ceea ce ar lăsa să se creadă că în țară nu este o unitate spirituală, că provinciile sunt în mișcare de supremație una față de alta, stârnind chiar susceptibilitățile păturei culte din provinciile de dincolo de Carpați.

Lăsăm la aprecierea DVoastră valoarea științifică și literară a articolului.

Semnalăm că numitul s-a lăudat că primește peste 60.000 lei pe lună și că, „dacă nu va fi pe placul autorităților”, n-au decât să-l dea afară fiindcă, cu leafa pe trei luni „luată înainte, poate sta un an la Paris”.

¹ SRI, D, 2710, vol. 4, f. 82-83.

Dl. Emil Cioran – un tânăr de 30 ani – lipsește de mult din Țară, a stat mereu la Paris pentru continuarea unor studii ce nu se mai sfârșesc și a căror roade sunt cu totul necunoscute. Este cert că DSa a pierdut contactul cu Țara și că a fost numit de Guvernul Legionar în postul de frunte din care va trebui să reprezinte Țara numai pe baza stăruințelor familiei sale legionare.

Credem că menținerea sa în acel post nu este folositoare Țarei și de aceea Vă rugăm să binevoiiți a aprecia și lua măsurile necesare.

PREFECT,

Colonel Darie Rădulescu

COPIE

PROCES-VERBAL

Astăzi, 22 Aprilie, anul 1942

Noi, Repeanu Alexandru, comisar ajutor în Chestura Poliției Municipiului Sibiu, Biroul Siguranței.

Având în vedere procesul verbal de efectuarea percheziției domiciliare dresat de către noi în ziua de 22 Aprilie 1942, cu care ocazie s-a ridicat dela domiciliul numitului Cioran Aurel din Sibiu, str. Ilie Măcelar Nr. 6, divers material de propagandă legionară.

Noi în baza celor de mai sus am invitat în Oficiul acestei Chesturi de Poliție pe numitul Cioran Aurel și care, interogat asupra celor găsite la domiciliul său, ne declară cele ce urmează:

Mă numesc Cioran Aurel, de ani 27, născut în anul 1914, luna Mai, ziua 25, în comuna Rășinari, județul Sibiu, fiul lui Emilian și Elvira, de profesiune avocat, domiciliat în Sibiu, str. Ilie Măcelaru Nr. 6, necăsătorit, de religie ortodoxă, de origine etnică română, serviciul militar satisfăcut, fără avere personală, pedepsit sau dat

în judecată nu am fost dat niciodată și cu privire la cele interogate declar următoarele:

Recunosc că material prevăzut în procesul verbal dresat de către Dv. în ziua de 22 Aprilie a.c. cu ocazia efectuării percheziției domiciliare este al meu.

Atât cărțile, revistele, cât și cămașa tip legionar le am încă din timpul regimului legionar și nu le-am distrus până în prezent întrucât nu mi s-a pus în vedere și nici nu am cunoștință că ar exista vre-o lege sau dispoziție prin care să se interzică posedarea a astfel de material.

În timpul regimului legionar am fost înscris în mișcarea legionară, în organizația Sibiu, având gradul de membru.

Nu am luat parte la rebeliunea din 21-23 Ianuarie 1942, în care timp am fost la domiciliul meu, în Sibiu, str. Ilie Măcelaru Nr. 6; menționez că în acel timp domiciliam în Sibiu, str. Tribunei Nr. 28. În mișcarea legionară am făcut parte din Cuibul condus de șeful de Cuib Dr. Nistor Chioreanu.

Comisar aj.

[ilizibil]

[ilizibil]

[ilizibil]

Din acel club mai făcea parte și Dl. colonel rez. Savu Sabin, pe ceilalți nu-mi mai reamintesc cum îi chema. Carnetu de cotizații legionare găsit la domiciliul meu nu știu de unde provine, însă mi se pare că îl am dela Dr. Fleșeriu încă din timpul când eram ca avocat stagiar la Dr. Borgea din Sibiu, str. Regina Maria, unde Dr. Fleșeriu lucrase ca avocat, menționez că în acel timp Dr. Fleșeriu era plecat și probabil atunci l-am luat cu alte hârtii ce mai rămăsese în biroul dumnealui.

Aceasta îmi este declarația mea pe care o dau, susțin și semnez propriu.

Comisar aj.

[ilizibil]

[ilizibil]

[ilizibil]

IBRIS

Editor:
Hadrian Mateescu

We know
books

Redactor:
Brândușa Zărnescu

Tehnoredactor:
Mihaela Mănoiu

Concept grafic copertă:
Silvia Olteanu

Corectură:
Corectura.ro / Cristiana Ciarec, Evelin Ceciu

© 2023 Editura CUANTIC / Mara Distribution Services SRL pentru prezenta ediție
Toate drepturile rezervate

Fotografia de pe coperta 1 a fost pusă la dispoziție de către dl. George Șerban
Fotografiile din interior au fost puse la dispoziție de către dl. Fabian Anton

www.edituracuantic.ro
+4 0730-52-52-52
e-mail: comenzi@edituracuantic.ro
facebook.com/edituracuantic
instagram.com/edituracuantic

**Descrierea CIP poate fi consultată
pe site-ul Bibliotecii Naționale a României**

ISBN 978-606-95764-6-5

Avertisment: Distribuirea, copierea sau piratarea conținutului acestei cărți sunt pedepsite de lege. Nicio parte nu poate fi reprodusă, copiată sau difuzată în orice mijloace (scris, video, foto etc.) fără acordul scris din partea editorului, exceptând citate scurte în limita a 100 de cuvinte sau recenzii. Toți cei care au scris sau au contribuit la această lucrare au respectat legea, au depus timp, pricepere și energie, astfel încât dumneavoastră să citiți, să împărtășiți cu ceilalți valorile și învățămintele din această carte, într-un mod asumat, legal și responsabil.

NICHITA ȘI SECURITATEA

de FABIAN ANTON

Prefață de OVIDIU PECICAN

CUANTIO
București
2023

- Stănescu, Constantin: 208
 Stănescu, Elena Mariana: 98, 99
 Stănescu, Nicolae: 53, 63, 125, 150, 157
 Stănescu, Tatiana: 53, 63, 125, 150, 157
 Steinkühler, Manfred: 79, 193
 Stelian, Gheorghe: 57
 Stoenescu, Francisca: 143
 Stoica, Petre: 14, 78, 79, 114, 115, 116, 192
 Stroia, Gheorghe: 164
 Stroia, Mircea: 47
 Suian, Valer: 136
 Szász, János: 57, 59
 Szönyi, Anca: 104
 Szönyi, Ștefan: 105
- „Șerbu“, sursă: 41, 55, 56
 Șiperco, Alexandru: 174
 Ștefănescu, Nicolae: 111
 Ștefoi, Elena: 16, 216
 Șteț, Petre: 198
- Tăbăcaru, Dumitru: 14, 124
 Tănase, Nicuță: 179
 Tăutu, Nicolae: 179, 207
 Teodorescu, Virgil: 167, 175
 The University of Iowa: 57
 Timișoara: 55, 189, 191
 Tipsie, Ion: 109, 111, 113
 Titel, Sorin: 42
Tînărul scriitor, revistă: 64
 Toader, Dumitru: 116
 Toledo: 52
 Tomozei, Gheorghe: 52, 82, 154, 155
 Tomuș, Mircea: 14, 192
- Tudoran, Dorin: 10, 16, 214, 217, 231
 Tudoran, Radu: 179
 Turc, Iosif: 39
 Turcuș, Aurel: 55
 Tutungiu, Paul: 68, 69, 70
- Țepeneag, Dumitru: 16, 170, 171, 174
 Țoiu, Constantin: 197
- Ungheanu, Mihai: 130, 200, 201, 208, 211
 Ungureanu, Cornel: 191
 Uniunea Scriitorilor: 14, 56, 68, 96, 109, 119, 123, 150, 151, 153, 154, 164, 170, 175, 180, 185, 187, 190, 194, 195, 199, 201, 203
 Univers, editură: 72, 73
 Uricaru, Dan: 43, 44
- Vasile, Matei: 118, 126, 129, 140, 143
 Vaslui: 49, 50, 88, 89
 Vălean, Gavrilă: 139
 „Vișinescu Marin“, sursă: 116
 Voicu, Marin: 116
 Volbea, Eudoxia: 89
 Volbea, Loreta: 88, 89, 90, 92, 97, 99, 158
 Volbea, Romeo: 89
 Volbea, Zaharia: 89
 Vulpescu, Romulus: 199
- Zaciu, Mircea: 212
 Zagreb: 58
 Zamfirescu, Dan: 200

CUPRINS

O întâmpinare.....	5
„O pată de sânge care vorbește“ <i>Nichita Stănescu în arhivele securității</i>	12
Abrevieri	19
Documente	
<i>Pagini din dosarul de urmărire informativă a lui Nichita Stănescu (D.U.I. nr. 728)</i>	37
Addenda 1	
<i>Alte documente din arhiva CNSAS în legătură cu Nichita Stănescu</i>	161
Addenda 2	
<i>Invazia îngerilor</i>	225
Addenda 3	
<i>Ion Gheorghe</i>	231
Index	233

O ÎNTÂMPINARE

Istoriografia română – cea generală, dar și cea literară – s-a(u) îmbogățit, datorită anumitor caracteristici ale timpului nostru, cu un compartiment întreg de mărturii controversate. Existența acestora se leagă de afirmarea impetuoasă, de-a lungul secolului XX, a totalitarismelor roșii și brune, de insurecțiile și războaiele (unele, civile) care au înlăturat pentru o vreme, uneori decenii de-a rândul, de la conducerea statelor europene guvernele democratice. Sub conducerea autoritară, polițiile secrete au fost chemate să execute servicii complexe: de la eliminarea din viață ori măcar din circuitul public, definitiv ori numai o perioadă anume, personajele indezirabile, până la mai subtila și mai persuasivă, mai îndelungată prevenție a evenimentelor neplăcute sau de-a dreptul periculoase. Așa se face că agenții mai mult sau mai puțin discreți, disimulați, nu o dată, în personaje cordiale, dublați și triplați de voluntari specializați în delațiune (nu, nu toți erau voluntari, se numărau printre ei și oameni constrânși la acest joc, șantajați, urmăriți ei înșiși, dar rezultatul era cam același), dădeau seama superiorilor ierarhici de tot ceea ce putea prezenta potențialități incomode. Așa se face că, măcar pentru unele cazuri de urmăriți în scopuri politice, chiar

dacă respectivii nu făceau politică militantă, rapoartele de Securitate – se știe prea bine de-acum – au ținut locul jurnalului lui Eckermann pe lângă Goethe; desigur, în redactarea unor voci de diverse calități și niveluri de pregătire, dar având mereu în fața ochilor sarcina de a raporta ce anume contravenea politicii Partidului Comunist Român în comportamentul și în atitudinile celui urmărit.

Astfel de izvoare ale cunoașterii istorice nu sunt noi. Nu secolul XX a inventat delațiunea, supravegherea și chiar persecutarea incozilor. Trecând peste episoadele notorii ale politicii dictatorului roman Sylla, peste excesele de același fel care pot fi regăsite prin biografiile celor doisprezece cezari scrise de Suetonius, probabil cazurile cele mai cunoscute, mai notorii, rămân, cel puțin în bibliografia europeană a chestiunii, două episoade occidentale. Este vorba despre reconstituirea lui Emmanuel Leroy Ladurie referitoare la *Montaillou, satul occitan din 1294 până în 1324*, pe baza mărturiilor smulse prin tortură și bătăi de inchișitorul Jacques Fournier, trimis printre ereticii aceluși sat în sec. al XIII-lea, și de reconstituirea lui Carlo Ginzburg din *Brânza și viermii*, relatare despre ereziile proferate de un morar italian, Menocchio (1532-1599), în sec. al XVI-lea, la baza documentării istoricului stând, și de astă dată, dosarul alcătuit de Inchișiție. Sunt două dintre cele mai notorii exemple de mărturii istorice prețioase, desigur manipulative și folosite pentru a instrumenta acuze distructive la adresa celor vizați; dar omologate de cercetarea istorică modernă ca surse prețioase de informare cu privire la destinul colectiv al unui sat occitan atins de erezia cathară și, respectiv, privitoare la un eretic mirabil din Italia barocului.

Deosebirea capitală dintre astfel de izvoare și cele recuperate pe seama Securității – parțial și selectiv, pentru că doar așa s-au oferit ele cercetătorului în urma trierii interne din cadrul instituției deținătoare a arhivelor – este că în respectivele dosare ale Inchișiției era vorba despre

cazuri de excepție, numeric minoritare în raport cu ansamblul societății timpului, în timp ce procedurile Securității vizau, tot mai mult, mai acaparator, o majoritate a societății românești, constituind o procedură frecventă, aproape „standard“, de tratare a cetățenilor, în doze diverse. De unde inițial existau „doar“ 5000 de ofițeri de Securitate, în numai doi-trei ani numărul lor a crescut la 15.000, iar în 1989 la 20.000, coordonând circa 400.000 de informatori. Treptat, România socialistă s-a transformat nu doar într-o dictatură politică de extremă stângă, ci și într-un stat unde casta ofițerilor sub acoperire, secondată de tagma delatorilor consecvenți (mulți dintre ei și retribuiți), își întindea tentaculele pentru a controla nu doar potențialul coroziv la adresa regimului, ci chiar viața intimă a cetățenilor săi, până la cei anonimi.

Nichita Stănescu nu făcea parte din media statistică a românilor. El a fost, încă din anii 1960, unul dintre artiștii de relief ai limbii române, iar receptarea sa critică, precum și reacția publicului, nu lasă nicio îndoială asupra acestui fapt. Considerat o vreme un congener valoros al elitei de poeți care, în generația lui, era constituită din Ana Blandiana, Marin Sorescu, Ioan Alexandru, Cezar Baltag, Grigore Hagiu, Cezar Ivănescu, Mircea Ivănescu, Emil Brumaru și alții asemenea, el a spart împreună cu ei antiperformața literară a realismului socialist sau a proletcultismului dominant în vremea Anei Pauker și a lui Gh. Gheorghiu-Dej. Ulterior, pe când deja Nichita Stănescu atinsese un apogeu al carierei sale literare, publicându-și multe dintre cărțile de referință până în 1970, s-a glosat despre cuplul complementar de poeți care se bucurau de aprecierea mapamondului, detașându-se parcă de ceilalți, Nichita Stănescu și Marin Sorescu. În 1975, când creația lui era deja încununată cu Premiul Herder, poezia lui era antologată în colecția de carte cea mai populară și cu cele mai mari tiraje. *Starea poeziei* apărea în seria „Biblioteca pentru toți“ a Editurii Minerva, devenind repede un *best seller* și părând că a tranșat cumva competiția în favoarea liricii

nichitastănesciene. Puțini cititori înțelegeau universul liric propus de Nichita, dar majoritatea erau frapați de noutatea articulării versurilor, de retorica metalingvistică – s-a spus – a demersului său, și de insolitul cu iz de metafizică al poemelor sale. Desprinsă total, în marea lor majoritate, de orice circumstanțiere istorică și autobiografică nemitizată, neridicată prea des la invocație ori exclamație, această poezie îi asigură autorului nu numai un uriaș prestigiu printre contemporani, ci și o posteritate confortabilă. În 13 decembrie 1983, când artistul se stinge – prea devreme, la doar 50 de ani –, sentimentul iubitorilor de literatură și de cultură română era că s-a prăbușit un nou Eminescu, lăsând lumea mai singură.

Trebuie spus însă că Nichita Stănescu nu a părut să onoreze biografic pariul său liric. În timp ce poezia lui plutea, idealistă, înaripată, peste mizeriile cotidianului, prietenia celui care o scria față de oricine și, nu o dată, tocmai față de oficiali ai regimului, nu era de natură să îi atragă un plus de respect printre cei care ar fi așteptat din partea lui și o verticalitate civică. Dacă mulți dintre cei care îl citeau cu fervoare au trecut totuși, cum-necum, peste această incomoditate, care îi întuneca profilul caricaturizându-i-l, măcar în parte, în cel al unui soi de colaboraționist (în aceeași vreme, Constantin Noica nu părea, nici el, altfel), meritul este al poeziei lui, cu adevărat originală.

Au trebuit să treacă mai multe decenii până când astăzi, dobândind acces la fondul arhivistic al Securității referitor la Nichita, să apară dovezile că lucrurile nu au stat tocmai astfel. Din acest punct de vedere, cartea de față se cuvine privită ca un act de onoare și de justiție morală, chipul poetului fiind reabilitat, în sfârșit, cu probe care atârnă greu în cumpănă. Observarea vigilentă și raportarea fără preget ori tergiversare a cuvintelor, atitudinilor, contextelor în care Nichita Stănescu s-a raportat critic la dictatură, la supravegherea cetățenilor, la cenzură și la multe dintre opreliștile care barau calea românilor către

libertate permite astăzi reconstituirea mai adecvată, pentru că este mai adevărată, a modului lui de a fi și de a înțelege faptul de viață; dar și al creatorului de literatură și de conștiință artistică în acele vremuri, nu tocmai îndepărtate.

Exista, desigur, dialogul de mare importanță și valoare al lui Aurelian Titu Dumitrescu cu Nichita Stănescu din *Antimetafizica* (1983). Acolo însă era pariul unui dialog direct, purtat între doi artiști, interesând mai cu seamă literatura, în timp ce dincoace, din mozaicul vocilor disimulate sub pseudonime, adeseori se cerne o altă statură a celui urmărit și supravegheat în permanență. Este statura omului spontan, adevărat, netrecut prin meșteșugul retoricii de relevanță culturală; a celui care își trăiește, cu bune și cu rele, viața...

Din punctul de vedere al supravegherii polițienești, Fabian Anton dezvoltă tot ceea ce a putut găsi referitor la temă în documentele accesibile până astăzi. Potrivit acestora, Nichita Stănescu a fost atent și îndeaproape pus sub observație, prin turnători, dar și prin mijloace tehnice de supraveghere, încă din 1970. S-ar putea crede că viața poetului ar putea fi împărțită în anii dinainte și cei de după acest moment, în care dictatura s-a străduit să îl prindă în insectar. Fără a avea dovezi, ci bizuindu-mă pe o pură intuiție, aş crede că Nichita Stănescu, activ în literatură încă din anii 1950, debutând în 1957 și devenind în anii următori corector la o prestigioasă revistă literară din capitală, nu avea cum să scape interesului ager al „Cooperativei Ochiul și Timpanul“ (cum i se spunea, într-o vreme, Securității) într-o epocă în care stalinismul nu se încheiase nici în România și când însăși Securitatea urma să se reconfigureze întrucâtva. Este deci foarte posibil ca alte cercetări, poate chiar alte dosare, să aducă, cine știe, în atenție aspecte ale acestei supravegheri din perioada 1958-1970, completând cu noi mărturii ceea ce cunoaștem deja sau/și aflăm despre marele poet și viața lui înghesuită sub talpa inflexibilă a cizmei

ofițerești. Nu vor fi așteptat oamenii cu ochelari fumurii până a fost Nichita numit redactor-șef adjunct la *România Literară*, condusă de bunul lui prieten Nicolae Breban, spre a se interesa de el. Ca să fie numit într-un post de conducere de către Dumitru Popescu-Dumnezeu trebuie să fi primit, chiar și fără să o știe, dincolo de opțiunea favorabilă a lui Breban însuși, girul Partidului Comunist cel bine servit și informat de Securitate.

Există în volumul de față numeroase prilejuri de meditație și întrebări cărora se va cuveni să li se dea un răspuns cât mai clar pe viitor. Nu știm, de pildă, pe ce se baza afinitatea lui Nichita Stănescu față de Eugen Barbu, un scriitor de talent, dar, în același timp, un plagiator dovedit; asta cu atât mai mult, cu cât poetul era prieten și cu Fănuș Neagu, cel care îi dezvăluise aceluia primul plagiat (cel legat de *Principiile*, celălalt, multiplu, din *Incognito* fiind ulterior și neavând de-a face cu Fănuș Neagu). O întrebare similară vizează și cazul lui Ion Gheorghe, dezvăluit în respectiva postură de poetul Dorin Tudoran. Ceea ce atrage atenția asupra unei alte chestiuni: raportarea autorului *Necuvintelor* la principalii oponenți la dictatură dintre colegii săi. El și-a mărturisit reticențele atât față de Paul Goma, cât și în raport cu Dorin Tudoran. Apartenență la alte „găști“ literare? Loialitate față de statul român, fie el și exprimat de un regim nedemn, de dictatură? Antipatii personale? Conformism? Spaimă?

Până la judecățile posterității, să parcurgem cu atenția și cu onestitatea cuvenită probele: cele deja cunoscute și cele pe care acest volum le pune pe masă, invitând la reabilitarea unui poet suspectat de colaboraționism, dar și la cunoașterea mai nuanțată a circumstanțelor de viață, a prieteniiilor și a serviciilor cărora a trebuit să le facă față spre a-și putea da la iveală opera strălucitoare. Și, dincolo de toate acestea, o rememorare – intermediată de altfel de memorie – a anilor 1970 în România...

Momentul actual este favorabil unei bune întâmpinări a acestei documentații. Deja Mircea Cărtărescu îi pastișa elocvent poezia în *Levantul*, introducându-l astfel în șirul marilor poeți români de la care se revendica (de la Ioan Budai-Deleanu, Dimitrie Bolintineanu și Eminescu începând). În anii din urmă însă, criticul literar Nicolae Manolescu și, apoi, Răzvan Voncu i-au făcut dreptate lui Nichita Stănescu cel din ultima etapă de creație, arătând cu solide argumente cum și-a știut reinventa poetul scrisul în *Măreția frigului* (1982). Noul Nichita, „probabil cel mai original poet român de după Al Doilea Război“ (Nicolae Manolescu) răsare astfel, pentru admiratorii scrisului său, atât din analizele cele mai proaspete ale prețioasei lui moșteniri literare, cât și din vrafurile de documente secrete ale răposatei Securități.

Ovidiu PECICAN

„O PATĂ DE SÂNGE CARE VORBEȘTE”

NICHITA STĂNESCU ÎN ARHIVELE SECURITĂȚII

Deși CNSAS este activ de aproape un sfert de veac, până astăzi nimeni nu a avut curiozitatea să cerceteze, măcar, dacă Nichita Stănescu a fost urmărit de Securitate sau, dimpotrivă, dacă a făcut parte din „cealaltă tabără”, cea a turnătorilor.

Dacă un asemenea demers, absolut necesar, ar fi avut loc la timpul potrivit, astăzi ne-am fi aflat, cu siguranță, întru cu totul alt punct în ceea ce privește evaluarea atitudinii și comportamentului marelui poet.

Cu toate că Nichita nu și-a manifestat niciodată în mod public nemulțumirea sau ostilitatea la adresa regimului comunist, afirmându-se chiar printr-o serie de gesturi de curtoazie față de acesta, atât în opera sa, cât și în viața personală, Securitatea îi va deschide un prim dosar (de urmărire informativă)¹ în luna mai a anului 1970 („an al agravării iremediabile a unei lungi și sfâșietoare crize existențiale”, după cum avea să declare prietenul său, Alexandru Condeescu), îi

¹ DUI, nr. 728.

va instala în locuință un sistem de ascultare (T.O.) și îi va rezerva un amplu Dosar Documentar (nr. 10966¹), ce are nu mai puțin de 4 volume.

Cercetarea documentelor aflate în aceste dosare ne face să afirmăm cu certitudine că, în ele, nu există niciun document de colaborare a poetului cu Securitatea și nicio dovadă că acesta ar fi avut vreun contact instituțional cu organele de represiune.

Nu există, în rapoartele ofițerilor de Securitate care s-au ocupat de cazul „SOCRATE”/„PLOIEȘTEANU”, nicio recomandare de genul: „Se va sta de vorbă cu obiectivul, spre a-l influența în direcția cea bună”, așa cum putem găsi în alte dosare.

Dimpotrivă, se afirmă cu tărie că Nichita știa, încă din anii '70, că este înconjurat de turnători și refuza fără echivoc să aibă vreo legătură, oricât de restrânsă, cu aceștia.

În mai 1972, când la București s-au desfășurat lucrările Conferinței Naționale a Scriitorilor din România, unul dintre turnători, sub protecția anonimului, informează prompt organele Securității oferindu-le „câteva impresii libere a unui neangajat”:

„Conferința scriitorilor a omis multe probleme reale, uitate în umbră.

Marele deficit la capitolul revistelor literare este semnul sentimentului popular, care e obosit de literatură proastă, de poezii stupide («Sfecla mi-a răspuns: trei și 14», cum a scris recent Nichita Stănescu, cu acest refren de cinci ori în cinci strofe)“.

Un an mai târziu, în luna iunie a anului 1973, la Ploiești, casa natală a poetului, naționalizată în 1950, va fi scoasă ilegal la vânzare, „cu dedicație”, pentru ca activiștii de partid ce locuiau abuziv în câteva camere din ea să o poată cumpăra.

¹ D 000118.

În februarie 1975, la aproape un an după ce suferise un preinfarct din care a reușit să iasă cu bine datorită prietenilor săi, Nicolae Breban și Ion Drăgănoiu, și al medicilor de la Spitalul de Urgență „Floreasca“, Nichita Stănescu se află din nou în vizorul organelor de urmărire, o notă către Securitate consemnând, de astă dată, prietenia poetului cu Adam Puslojić, Anghel Dumbrăveanu, Petre Stoica și Mircea Tomuș.

Este menționată și discuția telefonică purtată cu Adam Puslojić, care îi cere să se întâlnească cu toții în București pentru a se lămuri „cum stau treburile“ și a fi mai bine informați.

În vara anului 1979, șeful Direcției I a Departamentului Securității Statului, general-maior Dumitru Tăbăcaru, contrasemnează o notă informativă strict secretă privitoare la Nichita Stănescu:

„Poetul Nichita Stănescu, în vârstă de 46 ani, membru al P.C.R., membru al consiliului de conducere al Uniunii Scriitorilor, redactor-șef adjunct al revistei *România literară*, domiciliază în București, Piața Amzei nr. 7-9, ap. 16, sector 1.

După absolvirea liceului în orașul natal, Ploiești, urmează cursurile Facultății de Filologie din București, pe care le absolvă în 1957, an în care este încadrat ca redactor la *România literară*.

Debutează ca poet în 1957, iar în 1960 îi apare primul volum de versuri.

Până în prezent, i-au apărut 15 volume de poezii apreciate de critica literară, dintre care două în ultimul an, fiind considerat cel mai mare poet în viață. Pentru activitatea sa literară a fost premiat de mai multe ori de Uniunea Scriitorilor din R.S. România, în 1976 i s-a decernat Premiul internațional Herder, iar în 1978 a fost propus de scriitorul suedez Arthur Lundkvist, drept candidat la Premiul Nobel pentru literatură.

A fost tradus în numeroase țări, fiind unul dintre cei mai cunoscuți scriitori români peste hotare. Datorită acestui fapt, se află în relații cu

o serie de scriitori și edituri străine, fără a ridica probleme deosebite. Este de asemenea eseist și traducător. Datorită prestigiului de care se bucură, a făcut parte din diverse delegații de scriitori prezenți la manifestări internaționale, precum și din diferite jurii de acordare a premiilor Uniunii și Asociației Scriitorilor din București. [...]

În privința poziției sale politice, se remarcă faptul că este un poet patriot, dar în unele situații, determinate de nemulțumiri personale, cât și sub influența alcoolului, face unele afirmații necorespunzătoare. Astfel de afirmații a făcut în perioada 1973-1975, când i-au apărut mai puține poezii.

În perioada iunie-octombrie 1977 a fost vizitat în mai multe rânduri la domiciliu de Paul Goma, fără ca acesta să-l poată influența negativ, Nichita Stănescu luând în anturajul său poziție împotriva lui Goma.

Foarte sensibil la critica literară, în ultimul an este nemulțumit de unele cronici negative apărute în *România literară* (Nicolae Manolescu) și *Ramuri* (Marin Sorescu).

El consideră aceste aprecieri negative ca fiind rezultatul atitudinii sale în apărarea lui Eugen Barbu, în cazul Incognito. Nu rezultă ca în prezent să aibă vreo nemulțumire de natură a-l determina la acțiuni necontrolate.

Doi ani mai târziu, în 1981, într-o altă notă strict secretă, semnată de colonelul Gheorghe Dănescu, sunt menționate interesele colective ale scriitorilor în ceea ce privește alegerile comitetului și birourilor secțiilor Asociației Scriitorilor din București:

„Astfel, considerându-se nemulțumiți că în secții, cu toate manevrele făcute nu s-a reușit alegerea în totalitate ca membri ai birourilor sau delegați pentru consiliul Uniunii a celor doriți de ei, unii scriitori, ca Nina Cassian, Ovid S. Crohmălniceanu, Ileana Mălăncioiu și alții, au afirmat că la Conferință vor trebui tăiați de pe listă indezirabilii Fănuș Neagu, Paul Anghel, Nichita Stănescu, Gh. Pituț etc. În acest